

Landbrukspolitik 2010

Intervjuer med aktuelle medlemmer av
Næringskomiteen

Eivinn Fjellhammer
Torbjørn Tufte

Landbrukets **Utredningskontor**

Schweigaardsgt. 34C
Pb 9347 Grønland
N-0135 OSLO
Tlf: 22 05 47 00
Fax: 22 17 23 11
E-post: lu@landsam.com
<http://www.utredningskontoret.no>

Forord

Landbrukets Utredningskontor har intervjuet representanter for de ulike partiene i næringskomiteen, med mål om å gi partiene mulighet til å nyansere egen landbrukspolitikk.

Rapporten gir innsikt i partienes landbrukspolitikk knyttet til et sett med utvalgte temaer, hvor partiene har fått anledning til å ordlegge seg fritt.

Intervjuene ble gjennomført og bearbeidet av Eivinn Fjellhammer og Torbjørn Tufte.

Oslo, mai 2010

Hanne Eldby

Innhold

1	INTERVJU MED ALF EGIL HOLMELID	1
2	INTERVJU MED TORGEIR TRÆLDAL	7
3	INTERVJU MED ARNE L. HAUGEN	13
4	INTERVJU MED ELISABETH RØBEKK NØRVE.....	19
5	INTERVJU MED IRENE LANGE NORDAHL.....	25
6	INTERVJU MED RIGMOR ANDERSEN EIDE	31

---

1 Intervju med Alf Egil Holmelid

Alf Egil Holmelid (1947), er stortingsrepresentant for Vest-Agder Sosialistisk Venstreparti, sitter i Næringskomiteen og er landbrukspolitisk talsmann for SV.

Hvordan fant du veien til Stortinget, og hit til næringskomiteen?

Jeg er oppvokst på et kombinasjonsbruk på vestlandet. Faglig sett har jeg bakgrunn fra kybernetikk, og har jobbet med forskning og utvikling på Elkem. Jeg har også arbeidet flere år ved Høyskolen i Agder, som nå er blitt Universitetet i Agder, blant annet som forskningsdirektør.

Politisk har jeg bakgrunn fra miljøbevegelsen, og var med på oppstarten av SV. Jeg har vært med 5 perioder i kommunepolitikken, og med min bakgrunn fra industrien ble Næringskomiteen et naturlig valg.

”For meg er miljø- og fordelingspolitikk de viktigste politikkområdene.”

Jeg mener det er en gjensidig avhengighet mellom miljø og næring. Miljøpolitikk kan være god næringspolitikk og vice versa. Norge bør ha store muligheter innen eksport av produkter i skjæringspunktet miljø og industri. Et eksempel på dette er offshore vindmølleparker, hvor norsk industri bør kunne spille en viktig rolle.

Hva er ditt forhold til landbruk og næringsmiddelindustri?

Som jeg var inne på er jeg oppvokst på et gardsbruk. I tillegg var jeg næringspolitiker da jeg drev med lokalpolitikk. Lokalpolitikk er i mange tilfeller vanskelig å skille fra næringspolitikk, for eksempel ved behandling av problemstillinger knyttet til reguleringsplaner og anleggsstruktur osv. Jeg har også sittet i styret til Innovasjon Norge på Agder.

Har du en visjon for landbruket i Norge?

Landbruket i Norge er livsgrunnlaget til bonden, og er sentralt i samspillet med andre næringer. Det må være rom for både heltids- og deltidsbonden og familiebrukene i norsk landbruk. Landbruket er viktig for å sikre levende bygder i hele landet.

Hvordan skal landbruket sikres inntekter i fremtiden?

Vi er avhengige av overføringene til norsk landbruk, men vi må også se på innretningen av ordningene slik de står i dag. Virker de etter hensikten? Dersom det er slik at enkelte bruk trekker store andeler av støtten, mens småbrukene faller fra, så kan landbruket fort miste den sterke legitimiteten det har i Norge.

Jeg ønsker ikke strukturrasjonalisering av norsk landbruk, men vi må også anerkjenne at bonden må ha en lønnsutvikling på linje med andre grupper. Dette har ført til avskalling, og utgjør en stor utfordring. Her må man ta initiativ, og skaffe ekstra inntekter fra alternative driftsformer og supplerende næringer.

Hvordan stiller du deg, i forbindelse med jordbruksoppgjøret, til balansen mellom å gi på pris vs. budsjettmidler?

Dersom man skal gi bonden større mulighet til å ta ut inntekter på pris så må vi ha det klart for oss at pris er strukturdrivende. Jeg mener fordelingspolitikk er viktig, og at budsjettmidler derfor er riktig virkemiddel.

Jordbruksforhandlingene er i dag en sentral institusjon i landbrukspolitikken. Hva tror du om fremtiden for jordbruksforhandlingene?

Det finnes ikke noe godt alternativ til jordbruksforhandlingene. Et markedsstyrt landbruk er i strid med mitt politiske grunnsyn, og er etter mitt skjønn ikke et realistisk alternativ.

Er det områder du mener er spesielt viktig, når Regjeringen nå skal utarbeide ny stortingsmelding om landbrukspolitikken?

Vi må sikre bonden inntekter. Vi kan ikke ha en hel samfunnsgruppe med lavere inntekt enn alle andre.

Det er viktig at vi får på plass et godt faktagrunnlag å forholde oss til, både statistisk og for virkemiddelapparatet, slik at vi kan tilpasse innretningen av støtteordningene best mulig for å nå de landbrukspolitiske målene.

Hva mener du om påstanden om at landbruket må bli mer konkurransedyktig?

Denne påstanden er for enkel. Landbruket har hatt en svært høy produktivitetsvekst, og produktiviteten i norsk landbruk er høy. Produktivitet er derfor en mer hensiktsmessig måleenhet. Det er nærmest meningsløst å snakke om konkurransedyktighet i en så gjennomregulert næring.

Hva slags konsekvenser tror du en ny WTO avtale vil ha for norsk landbruk?

Dersom WTO avtalen går igjennom, slik den står nå, så vil det medføre et svekket grensevern for norsk landbruk. Dette vil videre føre til behov for mer budsjettmidler og å etablere andre virkemidler for å nå de samme landbrukspolitiske målene.

Hvordan ser du for deg innretningen av støtteordningen i fremtiden, i lys av en mulig WTO avtale?

Det er viktig at vi sikrer en ordning slik at vi kan bevare virkemiddelapparatet.

I dag er matforsyningen i verden et fordelingsspørsmål, men FAO har beregnet at vi må ha en dobling av matvareproduksjonen innen 2050 for å sikre mat til verdens befolkning. Hvordan mener du at man best kan sikre verdens matvaretilgang?

Vi må styrke jordvernet nasjonalt. Mat må inn som en del av klimadiskusjonen, både nasjonalt og internasjonalt, ellers vil vi ikke klare å få til en varig løsning.

I tillegg mener jeg vi må se på ”kaste kulturen”. I dag kaster vi så mye som 20 prosent av matvarene. Dette kan ikke vedvare over tid.

Klima står stadig mer sentralt i den politiske debatten. Hva slags rolle mener du landbruket skal ha i norsk klimapolitikk?

I den sammenheng vil jeg vise til meldingen om landbruk og klima, som nylig ble publisert. Jeg mener det er viktig at vi har et bevist forhold til bruk av fôr. I Norge, med våre muligheter for ekstensiv drift, bør vi i størst mulig grad benytte oss av utmarksbeite og grovfôrbaserte produksjoner.

Metanutslipp fra husdyrproduksjonen må også tas tak i. Landbruket må ha klare mål om utslipp, og har en viktig rolle mht. binding av klimagasser. Her er blant annet riktig skogdrift viktig.

Miljø er mer enn klima, hva mener du om andre problemområder innen landbruk, som avrenning, sprøyting og lignende?

Jeg mener gjødsling og ikke minst sprøyting kan være et problem som medfører utslipp. Her er det behov for kunnskap og kompetanseheving. For å få sterkere insentiver til å redusere slike utslipp kan vi for eksempel se på løsninger tilsvarende NOx på skipsfarten. Jeg har tro på at man må kombinere gulrot og pisk for å få effektiv måloppnåelse.

Hva mener du om nisjeprodukter, økologisk- og kortreist mat?

Det er et marked for slike produkter, og en anledning for aktører i næringen til å ta ut mer verdi av produktene sine. Dette er viktig for å opprettholde bosetning og sikre levende bygder. Økologisk landbruk er positivt for miljøet og bidrar til utvikling av bærekraftige produksjonsmetoder som også det tradisjonelle landbruket kan dra nytte av.

Bruk av leiejord har de siste årene økt i omfang; Er dette et problem og hva slags tanker gjør du deg rundt leiejordsproblematikken?

Leiejord er ikke et problem i seg selv. Problemet oppstår når omfanget blir så stort som det vi ser i Norge i dag. Hvis denne utviklingen fortsetter kan vi risikere å oppleve en ”kritisk masse” med bønder, hvor vi blir langt mer sårbare for nedleggelse og for avfolking av bygder. Hva skjer når et bruk som leier inn store mengder areal i et område legger ned driften, og det ikke er noen til å ta over leiekontraktene?

Hvordan mener du man kan sikre næringsmiddelindustrien tilgang til norske råvarer, til konkurransedyktige priser, uten at det skal gå ut over matkvalitet og miljøhensyn?

Jeg mener vi må ta vare på de instrumentene vi har utviklet over tid, med markedsregulering og grensevern. Videreføring av jordbruksforhandlingene er også viktig for å sikre denne tilgangen.

På regjeringens initiativ skal det gjennomføres en maktutredning om matvarehandelen. Hva mener du om dette?

Dette er veldig bra. Spesielt siden vi har en bransje med kun 4 aktører. Det er mye som tyder på at disse 4 aktørene har for stor makt i verdikjeden. Når de nå i tillegg driver vertikal integrering for å tjene mer penger og få mer makt, så blir alvoret tydelig.

Grensevernet en viktig del av norsk landbrukspolitikk. Hva tror du om mulighetene for å sikre grensevernet i fremtiden?

Jeg tror det er viktig å sikre grensevernet. Norsk landbruk må sikre seg legitimitet i matvaresikkerhet og klima, slik at det også i fremtiden blir mulig å forsvare grensevernet. Nivået kan alltid diskuteres, men norsk landbruk er avhengig av et fungerende grensevern.

Hvilke utfordringer ser du i forhold til markedsreguleringer, og posisjonen til markedsordningene i fremtiden?

Jeg mener at vi skal beholde markedsreguleringen. Det er kamp om dette på Stortinget nå om dagen. Jeg tror markedsreguleringen vil falle, eller bli sterkt svekket, hvis vi får borgelig flertall ved neste korsvei.

Hvilke hovedutfordringer og muligheter ser du for landbruket i tiden fremover?

Den største utfordringen fremover ligger i rekruttering til næringen. Vi må sørge for at næringen har livsgrunnlag.

En av de største mulighetene for næringen ligger i arbeidet for å bevare/sikre klimaet. Landbruket er i en posisjon til å yte en stor tjeneste for samfunnet, med bærekraftig forvaltning av blant annet skog. I tillegg må myndighetene sørge for et styrket jordvern i årene som kommer.

Jeg mener det er viktig at myndighetene og næringen kommer frem til en omforent forståelse av hva som er riktig landbrukspolitikk. Vi må få på plass en god forståelse av hva som blir effekten av ulike tiltak.

Jeg mener det er viktig for legitimiteten til næringen at vi tar vare på landbruket i hele landet, inkludert både små og store bruk. For å bevare legitimiteten må vi sikre at midlene ikke havner hos noen få store bruk, men blir god fordelt slik at flest mulig kan fortsette i næringen.

2 Intervju med Torgeir Trældal

Torgeir Trældal (1965) er stortingsrepresentant for Fremskrittspartiet i Nordland. Trældal sitter i Næringskomiteen og er Fremskrittspartiets landbrukspolitiske talsmann.

Hvordan fant du veien til Stortinget, og hit til næringskomiteen?

I tillegg til å være brannmann, har jeg vært i kommunepolitikken i Narvik i over 20 år. Jeg har vært vara til Stortinget i to perioder, men dette er den første perioden jeg møter på Stortinget.

Målet mitt har vært å delta i politikken for å forandre og påvirke, og jeg mener Fremskrittspartiet har rett ideologi for meg. Når det gjelder næringskomiteen og landbruk, så har jeg ikke så tung landbruksfaglig bakgrunn. Jeg bruker mye tid på å lære meg så mye som mulig om landbruk, men det er et stort og komplisert felt. Jeg har en praktisk tilnærming til å lære meg om landbruk, hvor jeg er på besøk og deltar på møter med aktører i næringen.

Med min bakgrunn i kommunepolitikken er kommuneøkonomi en hjertesak for meg.

Hva er ditt forhold til landbruk og næringsmiddelindustri?

Som brannmann har jeg vært på noen gardsbruk for å slukke brann. Ut over dette har jeg hatt lite kontakt med landbruket. Narvik er heller ikke noen typisk landbrukskommune.

Har du en visjon for landbruket i Norge?

Landbruk er komplisert, og jeg mener dette må gjøres noe med. Vi må frigjøre bonden til å bli en selvstendig næringsdrivende, ikke slik som nå hvor bønder nærmest er statsansatte. Vi må også avvikle markedsordningene, slik at vi kan få en mer riktig prisdannelse. Aktørene i næringsmiddelindustrien må også få mer like vilkår.

FrP har tatt til orde for en betydelig reduksjon i overføringene til landbruket. Kan du fortelle mer om dette?

Fremskrittspartiet har foreslått å redusere overføringene til landbruket med 6-7 mrd., men vi har også foreslått å bevilge 1,5 mrd. i omstillingsmidler. Disse midlene er ikke ment til kun å få folk ut av næringen, men å bidra til at de kan tilpasse driften til nye rammevilkår. Vi skal også deregulere næringen, og mener dereguleringer kan redusere bondens kostnader betydelig.

En annen viktig faktor jeg vil fremheve er at Fremskrittspartiet ønsker lokal råderett over flere beslutninger. Det bør ikke være nødvendig å gå via departementet for å gi tillatelser til nye driftsformer eller endret bruk av jorda. Lokal forvaltning vil gi raskere og bedre beslutninger, som vil gjøre omstilling lettere.

Hvordan skal landbruket sikres inntekter i fremtiden?

Det norske landbruket er kjent for sin høye kvalitet på varene, og slik mener jeg at bonden kan sikre inntektene sine. Bonden må levere gode varer, varer som forbrukerne ønsker, og av høy kvalitet.

Fremskrittspartiet ønsker forøvrig ikke regulering av pris.

Jordbruksforhandlingene er i dag en sentral institusjon i landbrukspolitikken. Hva mener du om fremtiden for jordbruksforhandlingene?

Norge er det eneste landet i vesten som har et slikt avtaleinstitutt. Fremskrittspartiet ønsker å avvikle avtaleinstituttet. Dette gjelder også mottaksplikten og markedsregulatorrollen til samvirkebedriftene.

Hvorvidt jordbruksavtalen består avhenger av hvordan en WTO avtale blir seende ut.

Er det områder du mener er spesielt viktig, når Regjeringen nå skal utarbeide ny stortingsmelding om landbrukspolitikken?

Jeg mener at regjeringen må ta tak i det store antallet reguleringer landbruket er gjenstand for, og at konkurrenter av Nortura får anledning til å kjøpe kjøtt fra reguleringslagrene via et auksjonssystem. Jeg mener også at regjeringen må endre regelverket slik at det blir lettere for bønder å omstille seg, blant annet ved å gi bedre mulighet til å forvalte egen eiendom.

Jeg har hørt historier om bønder som må slå ut helt fin melk fordi de hadde brukt opp melkekvoten. Slike ting må vi ta tak i og gjøre noe med.

Hva mener du om påstanden om at landbruket må bli mer konkurransedyktig?

Den norske bonden er sterkt hemmet av norske særregler, gebyrer og avgifter. Her må det gjøres grep slik at norske bønder får like vilkår som sine konkurrenter ellers i verden.

Hvordan balansere verdien av ”aktivt landbruk i hele landet” og bruk av dagens jordbruksareal, mot strukturrasjonalisering til de mest produktive jordbruksarealene.

Jeg mener det ikke er noen vits i å dyrke korn i for eksempel Nord-Norge. Man må drive rasjonelt i forhold til de mulighetene man har på sitt gardsbruk. I tillegg må vi fjerne konsesjonsgrensene og andre begrensende faktorer på produksjonsstørrelse, slik at man kan dra nytte av de stordriftsfordelene som eksisterer i landbruket.

Fri import av bl.a. fôr vil gjøre det billigere å drive stort i Norge, og dersom vi åpner grensene for import vil vi også kunne eksportere og få avsetning for en eventuelt økt produksjon. Dette vil føre til at det blir lettere å drive kjøttproduksjon i hele landet, selv om man kanskje mangler egne arealer. Dette vil utgjøre en forbedring for industrien.

Jeg mener at hver bonde må få være fri til å utvikle næringsgrunnlaget på eget gardsbruk fritt, for eksempel innenfor turisme, hyttebygging og utmarksaktiviteter.

Hva slags konsekvenser tror du en ny WTO avtale vil ha for norsk landbruk?

En WTO avtale vil være ensidig positivt for norsk landbruk og norske forbrukere.

I dag er matforsyningen i verden et fordelingsspørsmål, men FAO har beregnet at vi må ha en dobling av matvareproduksjonen innen 2050 for å sikre mat til verdens befolkning. Hvordan mener du at man best kan sikre verdens matvaretilgang?

Jeg har tillit til at markedet vil klare å løse dette. Dersom det blir mangel på mat vil prisene øke, som vil medføre økt produksjon. Det er selvfølgelig en iboende risiko i et marked med blant annet svingninger i pris, men det må vi tåle.

Klima står stadig mer sentralt i den politiske debatten. Hva slags rolle mener du landbruket skal ha i norsk klimapolitikk?

Jeg mener vi må vokte oss for å lage for mange nye reguleringer som påfører bonden mer arbeid og kostnader. Her er det viktig at norske bønder har like vilkår som bønder i resten av verden.

Miljø er mer enn klima, hva mener du om andre problemområder innen landbruk, som avrenning, sprøyting og lignende?

Her er det to viktige saker. Bønder må ha moderne utstyr for å drifte jorda. For å få til dette må vi ha gode avskrivningsordninger. I tillegg er kompetanse svært viktig, og her har myndighetene en viktig rolle mht å formidle hvordan man best kan drive jorda. Et eksempel

på dette er gjødsling, hvor det i mange tilfeller gjødsles mer enn nødvendig. Her kan moderne utstyr og kompetanse både spare miljøet, samtidig som det sparer bonden utgifter til gjødsel.

Hva mener du om nisjeprodukter, økologisk- og kortreist mat?

Bra, bra og bra. Det er viktig at det legges best mulig til rette for slik produksjon. Her må myndighetene deregulere, og å sørge for at de som ønsker å drive slik produksjon får mulighet til det. Når det er sagt skal det ikke subsidieres ekstra for slik produksjon, og jeg mener også at 15 % økologisk produksjon ikke er noe mål.

Bruk av leiejord har de siste årene økt i omfang; Er dette et problem og hva slags tanker gjør du deg rundt leiejordsproblematikken?

Jeg mener at omfanget av leiejord ikke er et problem. Dette er avtaler mellom bønder, som må respekteres, og gjenspeiler behovet for omsetting av landbrukseiendom. Når bønder ikke kan dele av og selge jordbruksareal seg imellom så får man et marked for leiejord, slik som vi ser i dag.

Vdr. oppheving av delingsforbudet, hvordan vurderer du faren for brakklegging vs. den aktive bondens tilgang på mer areal?

Fremskrittspartiet er i mot delingsforbudet, og mener brakklegging ikke vil bli et problem. I tillegg til at vi må gi bonden mulighet til å omsette jordbruksareal bør vi i tillegg oppheve konsesjonsgrensene, slik at aktive bønder som ønsker å øke produksjonen får muligheten til dette.

Hvordan mener du man kan sikre næringsmiddelindustrien tilgang til norske råvarer til konkurransedyktige priser, uten at det skal gå ut over matkvalitet og miljøhensyn?

Jeg tror at dersom vi opphever samvirkenes rolle som markedsregulator, med fri prisdannelse i råvaremarkedet, så vil vi få lavere priser. Samvirke har i dag en alt for sterk posisjon. Et fritt marked vil sikre og gi næringsmiddelindustrien muligheter til vekst.

Under interpellasjonen 7. januar trakk du linjer til fiskerisektoren og hvordan landbruket kun var begrenset til det nasjonale markedet. Kan du fortelle mer om dette?

Norsk landbruk har en egen styrke i Norge, med god kvalitet. Likevel må bøndene tilpasse seg en del. De kan for eksempel ta i bruk andre arter i kjøttproduksjon osv.. Scottish Highland

Cattle er et eksempel på en rase som burde klare seg godt i Norge, og som vi burde ha gode naturgitte forutsetninger for å produsere.

På regjeringens initiativ skal det gjennomføres en maktutredning om matvarehandelen. Hva mener du om dette?

Jeg ser veldig frem til denne utredningen, og mener det er viktig å få på det rene hvor pengene blir av. Her må vi se på hele næringskjeden fra bonde til butikk.

Grensevernet en viktig del av norsk landbrukspolitikk. Hva tror du om mulighetene for å sikre grensevernet i fremtiden?

Jeg mener vi må utvikle grensevernet. Landbruk må inn i EØS avtalen, slik at vi får like vilkår som EU bøndene.

Hvilke utfordringer ser du i forhold til markedsreguleringer, og posisjonen til markedsordningene i fremtiden?

Hvis vi ikke får en WTO avtale tror jeg landbruket sakte men sikkert vil dø hen i Norge. Vi må omstille norsk landbruk til å bli mer eksportrettet, og liberalisere handelen slik at vi får tilgang på større markeder.

Hvilke hovedutfordringer og muligheter ser du for landbruket i tiden fremover?

Hovedutfordringen vi står overfor er å liberalisere landbruket i det politiske klimaet vi har i dag. Vi kan ikke fortsette å kun produsere til eget marked. Her mener jeg New Zealand er et godt eksempel, hvor de klarer å forsyne store deler av verden med sauekjøtt. Det finnes store muligheter for den norske bonden på verdensmarkedet.

Er det noe du ”vil si” til landbruket eller næringsmiddelindustrien?

Fremskrittspartiet er bondens beste venn. Vi skal arbeide hardt for å gi bonden muligheter. Vi har tro på landbruket i Norge, som lager god mat med høy kvalitet.

3 Intervju med Arne L. Haugen

Arne L. Haugen (1939) er vararepresentant for Trond Giske for Sør-Trøndelag Arbeiderparti. Han sitter i Næringskomiteen og er Arbeiderpartiets landbrukspolitiske talsmann.

Hvordan fant du veien til Stortinget, og hit til næringskomiteen?

Jeg var egentlig ut i pensjonistenes rekke da jeg ble valgt inn som nummer 5 for Arbeiderpartiet i Sør-Trøndelag. Før dette var jeg ordfører i Meldal kommune fra 1979 til 2005, da jeg kom inn på Stortinget som vararepresentant for Trond Giske.

Jeg har også bakgrunn som gardbruker, og da primært skogbruk. Jeg har gått Statens skogskole, og jobbet i noen år ved Norsk institutt for skogforskning ved Ås.

Jeg kommer fra en ”omstillingskommune,” hvor vi blant annet har vært igjennom nedlegging av gruvedrift ved Løkken verk. Dette har bydd på store utfordringer for en kommune å miste en så viktig virksomhet.

Motivasjonen min for å stille til valg på Stortinget var å kunne se samfunnet fra et nytt perspektiv. Målet for meg er å være en ombudsmann for Sør-Trøndelag, og gjøre en god jobb i Næringskomiteen.

Jeg mener det er mange spennende oppgaver innenfor Næringskomiteen. Blant annet var jeg saksordfører for Klimautfordringene - landbruket en del av løsningen.

Hva er ditt forhold til landbruk og næringsmiddelindustri?

Jeg har som nevnt bakgrunn som gardbruker, hvor jeg overtok et bruk på Løkken på odal. Jeg kunne ikke se på at bruket ble solgt på det åpne markedet, og med det ut av familien, og valgte derfor å ta over driften.

I tiden som ordfører for Meldal kommune jobbet jeg mye med lokal landbruksforvaltning. Meldal kommune var faktisk først i landet med egen landbruksplan.

Har du en visjon for landbruket i Norge?

Vel, jeg mener det er viktig at vi innretter oss slik at man holder landet i bruk. Brukene må ivaretas i hele landet, på en bærekraftig måte. Rett og slett at vi må ha et aktivt landbruk i hele landet.

Hvordan skal landbruket sikres inntekter i fremtiden?

Jeg mener det er sentralt med treffsikre virkemidler. Det er en spennende tid, med stortingsmelding på landbruk.

Da jeg var ordfører ledet jeg et utviklingsprogram hvor vi søkte LMD om en særskilt status som fjellregionen, siden landbruket i området var grunnleggende viktig. Vi mente vi hadde behov for en egen innretning av tilskuddene, tilpasset våre behov, og ba blant annet om tilpassning i forhold til jordbruksavtalen. Dette ble avvist, men poenget er at vi må finne løsninger som fungerer godt, og virker etter hensikten.

”Nasjonale ordninger som jordbruksavtalen treffer ikke alltid like godt på lokalplan.”

Jordbruksforhandlingene er i dag en sentral institusjon i landbrukspolitikken. Hva tror du om fremtiden for jordbruksforhandlingene?

Dette er i høyeste grad et politisk spørsmål. Dersom Fremskrittspartiet og Høyre kommer til makten ved neste valg vil premissene utvilsomt bli endret.

Jordbruksavtalen er komplisert, har mange elementer, og er lite oversiktlig. Det er mange særordninger og bunnede midler. Jeg mener det kanskje er behov for forenkling av avtalen, men vi er absolutt tilhenger av å beholde forhandlingsinstituttet slik det står i dag.

Er det områder du mener er spesielt viktig, når Regjeringen nå skal utarbeide ny stortingsmelding om landbrukspolitikken?

Det er viktig at meldingen omhandler alt fra jord til bord. Det er sentralt at det gjøres en grundig jobb, og at man tar en fyldig høringsrunde hvor alle som sitter på nyttig kunnskap blir invitert til å komme med bidrag. Deriblant at alle sider av situasjonen i næringen blir vurdert.

Hva mener du om påstanden om at landbruket må bli mer konkurransedyktig?

Jeg mener dette er en missforstått floskel. Å påstå at landbruket skal bli mer konkurransedyktig er meningsløst.

”Det er knapt en næring i Norge som har rasjonalisert like mye som landbruket.”

Hva slags konsekvenser tror du en ny WTO avtale vil ha for norsk landbruk?

Jeg tror nasjonenes holdning har endret seg siden premissene ble lagt for forhandlingene. Likevel er det sannsynlig at en eventuell avtale vil bli krevende for norsk landbruk.

I dag er matforsyningen i verden et fordelingsspørsmål, men FAO har beregnet at vi må ha en dobling av matvareproduksjonen innen 2050 for å sikre mat til verdens befolkning. Hvordan mener du at man best kan sikre verdens matvaretilgang?

I første rekke må vi sikre egen matforsyning. Jeg mener dette er et krav fra verdenssamfunnet, og vi kan ikke leve med å spise av matfatet til verdens fattige.

Norge kan bidra med moderne teknikk og infrastruktur for å bidra til selvforsyning i andre land. Det er viktig at vi får på plass et avtalesystem for handel som fungerer, og som tar hensyn til lands behov for å produsere mat til egen befolkning.

Klima står stadig mer sentralt i den politiske debatten. Hva slags rolle mener du landbruket skal ha i norsk klimapolitikk?

Jeg var inne på dette med klimameldingen. Landbruket kan være en del av løsningen, men det krever at vi er bevist. Gress sin evne til å ta til seg CO2 er imponerende, og gir muligheter. Et aktivt landbruk kan være klimavennlig hvis man gjør de riktige valgene. Blant annet er aktiv skogbrukspolitikk og bruk av gressbaserte produksjoner viktig.

Miljø er mer enn klima, hva mener du om andre problemområder innen landbruk, som avrenning, sprøyting og lignende?

Dette er viktige problemstillinger, og her har vi gjennomført mange tiltak. Blant annet at man ikke skal pløye om høsten. Landbruket er nødt til å finne seg i at det stilles strenge miljøkrav.

Hva mener du om nisjeprodukter, økologisk- og kortreist mat?

Jeg er positiv til alle tre. Det gir er en ny dimensjon til kvalitet og mangfold i butikkene. 15 prosent økologisk var nok litt i overkant som mål. Dette må få lov til å utvikle seg i takt med at man får kompetanse på området. Det er også et åpent spørsmål hvorvidt økologisk faktisk er mer miljøvennlig.

En mulighet er at man ser på regionale klynger med økologisk produksjon. Det finnes allerede eksempler på dette, blant annet Røros regionen der for eksempel Rørosmeieriet primært leverer økologiske produkter.

Bruk av leiejord har de siste årene økt i omfang; Er dette et problem og hva slags tanker gjør du deg rundt leiejordsproblematikken?

Jeg mener omfanget leiejord har fått, er et problem. I prinsippet bør bonden eie jorda han driver. Likevel er omsetning av slik jord problematisk, og vi har blitt helt avhengig av ordningen med leiejord.

Hvordan mener du man kan sikre næringsmiddelindustrien tilgang til norske råvarer til konkurransedyktige priser, uten at det skal gå ut over matkvalitet og miljøhensyn?

Her mener jeg grensevernet spiller en viktig rolle. Dersom man skal sikre bonden priser han kan leve av, så må vi ha et fungerende tollvern. Bonde og industri er i et skjebnefelleskap på dette området. Derfor opplever jeg at diskusjon om prosenttoll vs. kronetoll kan ha stor betydning.

På regjeringens initiativ skal det gjennomføres en maktutredning om matvarehandelen. Hva mener du om dette?

Dette er et spennende initiativ, som også har kommet i EU der en har sett at få aktører styrer store deler av handelen. I Norge har vi spesielt få aktører i dagligvareleddet, og dette byr på spesielle utfordringer.

Jeg har selv vært med på å starte en bedrift som ville inn i butikkhyllene, og vet hva slags utfordring det kan være. Utredningen skal være på plass før man fullfører stortingsmeldingen på landbruk, slik at resultatene kan brukes i stortingsmeldingen.

Grensevernet en viktig del av norsk landbrukspolitik. Hva tror du om mulighetene for å sikre grensevernet i fremtiden?

Jeg har vært inne på toll som virkemiddel. Landbruket er avhengig av grensevernet. Det er viktig at vi ivaretar en effektiv beskyttelse av matproduksjonen.

Hvilke utfordringer ser du i forhold til markedsreguleringer, og posisjonen til markedsordningene i fremtiden?

Vi kommer til å trenge markedsreguleringen i overskuelig fremtid, og det er vanskelig å se at vi kan unnvære markedsordningene.

Hvilke hovedutfordringer og muligheter ser du for landbruket i tiden fremover, og er det noe du ”vil si” til landbruket eller næringsmiddelindustrien?

Den nye stortingsmeldingen på landbruk gir muligheter til å ha en god debatt om landbruket i Norge. Vi må benytte anledningen til å skape en felles virkelighetsoppfatning og bygge allianser.

Det er gode muligheter til fortsatt å ha et levedyktig landbruk i Norge, men vi må sikre at de ordningene vi har er treffsikre og virker etter intensjonen, slik at vi ikke må oppleve like hard strukturrasjonalisering som i Sverige.

4 Intervju med Elisabeth Røbekk Nørve

Elisabeth Røbekk Nørve (1951) er Stortingsrepresentant for Høyre i Møre og Romsdal, og sitter i Næringskomiteen.

Hvordan fant du veien til Stortinget, og hit til næringskomiteen?

Jeg begynte med lokalpolitikk, så fylkespolitikk. Jeg kom inn som vararepresentant i 2007, og ble gjenvalgt fra Møre og Romsdal i 2009. Dette er den andre gangen jeg er på Stortinget. Jeg møtte også fast i 2001 – 2005.

Jeg har alltid vært samfunnsengasjert. Politikk er spennende, lærerikt og det er interessant å få delta i utformingen av samfunnet.

Jeg har sterk tro på Høyres politikk, som står for mangfold, ansvar og frihet. Målet med vår politikk er å gi like muligheter for alle, trygge jobber og varig velferd, uten alt for mye offentlig inngripen.

Jeg mener det er viktig å se helheten i politikken. Det er vanskelig å trekke frem én sak jeg som politiker ”brenner mest for”, men samferdsel er viktig for næringslivet både i Møre og Romsdal, og resten av landet. Generelt mener jeg det er viktig at vi sørger for gode rammevilkår for næringslivet, slik at vi trygger arbeidsplasser og økonomien, som igjen sikrer velferden.

Hva er ditt forhold til landbruk og næringsmiddelindustri?

Jeg er oppvokst med mine besteforeldres småbruk, og har gode nostalgiske barndomsminner om alt fra det å delta i hesjing, hoppe i høyet og å sove i løe. Der nysilt melk til kvelds og setting av rømmekolle var daglig kost. Tidene forandrer seg, også rent faglig, og det er mye å sette seg inn i. Jeg har mye å lære om landbruket og de utfordringene som landbruket i dag står overfor. Høyres stortingsgruppe vil derfor nedsette et landbruksråd, som skal gi innspill inn mot den kommende stortingsmeldingen.

Jeg har for øvrig stor tro på norsk landbruk, og at det finnes store muligheter for de som vil satse.

Har du en visjon for landbruket i Norge?

Jeg mener Norge må ha et fremtidsrettet og moderne landbruk, med selvstendige bønder. Høyre ønsker også en næringsmiddelindustri som evner å være mer eksportrettet på landbruksprodukt. Vi må tørre å fornye oss. Jeg tror at norsk landbruk er avhengige av å satse på kvalitet.

Hvordan skal landbruket sikres inntekter i fremtiden?

Jeg mener det er viktig å sikre at vi fortsatt har et effektivt tollvern på landbruk. Selv om Høyre mener budsjettstøtten skal reduseres noe, er det ikke noen forestillinger om at budsjettstøtten skal fjernes. Høyre mener at reduserte skatter og byråkrati kan veie opp for noe av reduksjonene i budsjettstøtten, og vi mener at det er viktig å fokusere på bondens kapitalsituasjon og ikke bare inntektsbildet. Vi har derfor foreslått i Stortinget at det skal etableres et investeringsfond (en skattekredittordning) og at formuesskatt på arbeidende kapital må fjernes, for eksempel.

Hvordan stiller du deg, i forbindelse med jordbruksoppgjøret, til balansen mellom å gi på pris vs. budsjettmidler?

Høyre respekterer jordbruksavtalen, og pris som virkemiddel. Pris er et viktig virkemiddel i landbrukspolitikken, men jeg mener at det må utvises skjønn når man bruker målpris. Det er ikke uproblematisk for en del forbrukere dersom prisene økes for mye over natten.

Jordbruksforhandlingene er i dag en sentral institusjon i landbrukspolitikken. Hva tror du om fremtiden for jordbruksforhandlingene?

Høyres landsmøte har bestemt at forhandlingsinstituttet skal bestå, men samtidig mener vi at jordbruksforhandlingene bør flyttes til den ordinære budsjettprosessen. Dette fordi det vil være mer demokratisk.

Er det områder du mener er spesielt viktig, når Regjeringen nå skal utarbeide ny stortingsmelding om landbrukspolitikken?

I forbindelse med den nye stortingsmeldingen skal som sagt Høyres stortingsgruppe ha et landbruksråd med deltakere fra næringen. Jeg mener alle parter som skal være med å mene noe om den nye stortingsmeldingen må sørge for at de har god kunnskap om status for landbruket i dag. Det å trekke inn næringen i et slikt råd er derfor et skritt i riktig retning.

Jeg mener også at vi må få bedre kunnskap om konsekvensene av dagens begrensninger i eiendomsretten. På forespørsel klarer for eksempel ikke landbruksministeren å redegjøre for hva som kreves for at et gardsbruk skal regnes som i drift, eller hvor mange gardsbruk som omfattes av boplikten. Per i dag er bakgrunnsstatistikken mangelfull og regjeringen mangler også kunnskap.

Hva mener du om påstanden om at landbruket må bli mer konkurransedyktig?

Alle har et ansvar og en plikt om å være mest mulig konkurransedyktig - ikke bare landbruket. Jeg kan huske den gangen vi kun hadde Tine meieriprodukter. Det er mye bedre nå, med langt større mangfold i butikkhyllene. Konkurransen er sunt for alle parter.

Hvordan balansere verdien av "aktivt landbruk i hele landet" og bruk av dagens jordbruksareal, mot strukturrasjonalisering til de mest produktive jordbruksarealene.

Høyre vil ha et bærekraftig landbruk i hele landet, og det er viktig å skjøtte kulturlandskapet. Det er ikke de sentrale landbruksområdene som kommer til å slite fremover, men resten av landet. Vi må deregulere landbruket slik at den aktive bonden får bedre muligheter. Det er i dag for mange restriksjoner som forhindrer utnyttelsen av utmark og kystressurser. Her behandles i disse dager et forslag fra Høyre i Stortinget.

Høyre ønsker også fokus på samdriftene. Samdriftene har kommet for å bli, og må ha levelige vilkår.

Hva slags konsekvenser tror du en ny WTO avtale vil ha for norsk landbruk?

Dersom vi får dramatiske kutt i tollvernet, så vil det få store konsekvenser for landbruket. Da blir det viktig at bøndene får rammevilkår til å utvikle seg, også med en ny WTO avtale. På dette området tror jeg selvopprettholdelsesdriften er sterk, og at:

"norske politikere har vilje til å finne løsninger som sikrer landbruket."

I dag er matforsyningen i verden et fordelingsspørsmål, men FAO har beregnet at vi må ha en dobling av matvareproduksjonen innen 2050 for å sikre mat til verdens befolkning. Hvordan mener du at man best kan sikre verdens matvaretilgang?

FN har pekt på havbruk som en viktig kilde til mat i fremtiden. For Norge sin del så mener jeg det er viktig at vi skaper rom for både oppdrettsfisk og villfisk.

Jeg tror at et av de viktigste områdene vi må ta tak i er dårlig produktivitet på de landbruksområdene vi har. Mange steder i verden er det for eksempel konflikter som hindrer produksjon, mens andre steder er det mangel på utstyr eller kompetanse. Dette er områder der Norge kan bidra med kunnskap.

Jeg må også si at jeg syns all kasting av mat er en stor uting, det å ta tilbake litt av gammel nøysomhet her ville ikke skade.

Klima står stadig mer sentralt i den politiske debatten. Hva slags rolle mener du landbruket skal ha i norsk klimapolitikk?

Landbruket har et ansvar for å kutte i egne utslipp. Men dette mener jeg næringen tar på alvor og søker å gjøre. Landbruket har også en unik posisjon ved at det kan bidra positivt gjennom skogbruk og bioenergi. Når det gjelder andre miljøfelt som avrenning, sprøyting med mer så må dette reduseres, men det blir gjort mye på disse områdene allerede. Likevel er det potensial for å bli enda bedre.

Hva mener du om nisjeprodukter, økologisk- og kortreist mat?

Jeg mener dette området har hatt en flott utvikling. Dette representerer gode tiltak for å sikre inntekter. Bondens marked og kortreist mat er spennende områder, og er veldig bra. Dette kan nyttes også til turisme, men det krever en del markedsføring for å lykkes.

Jeg har inntrykk av at de fleste butikker fører økologiske produkter.

Bruk av leiejord har de siste årene økt i omfang; Er dette et problem og hva slags tanker gjør du deg rundt leiejordsproblematikken?

Ingen andre grupper er underlagt så mye byråkrati og politikk som den norske bonden. Dette er etter mitt skjønn en del av problemet, hvor det er vanskelig å få ungdom til å velge landbruk som yrkesvei. Dette fører ofte til at jord blir leid bort.

Høyre mener i denne sammenheng at delingsforbudet må oppheves. Priskontrollene må også oppheves, slik at man får omsetning av gardsbruk. I dag er prisene så lave at mange reserverer seg fra å selge. Dette har også regjeringen nå innsett og har derfor liberalisert prisregelverket. Problemet er at de ikke tar konsekvensen av egen argumentasjon og går langt nok.

Problemet med leiejord ligger i at man som regel pleier det man eier bedre enn det man leier, og at jordbruksarealet derfor forringes.

På regjeringens initiativ skal det gjennomføres en maktutredning om matvarehandelen. Hva mener du om dette?

For mange er dette i stor grad et spørsmål om hvor pengene går. Jeg er spent på hva maktutredningen om matvarehandelen vil vise. Vi forutsetter at utredningen blir uhildet, dette til tross for at vi har bitt oss merke i at toppbyråkratene i landbruksdepartementet har bestemt seg for hvem som er "skurken."

Grensevernet er en viktig del av norsk landbrukspolitikk. Hva tror du om mulighetene for å sikre grensevernet i fremtiden?

Globaliseringen går sin gang, men de fleste land har et grensevern. Spørsmålet er hvor terskelen for norsk grensevern skal ligge.

Norge har store næringer som er eksportrettet. Utfordringene for en hver regjering vil bli å ballansere behovene til landbruket mot de eksportrettede næringene.

Hvilke utfordringer ser du i forhold til markedsreguleringer, og posisjonen til markedsordningene i fremtiden?

For å kunne drive i en næring og kunne planlegge for fremtiden, må man ha forutsigbarhet. For Høyre er det derfor viktig å unngå å skape utrygghet for norske bønder. Det er klart at markedsordningene møter ulike utfordringer i forhold til prissvingninger i markedet og tollvernet til en hver tid. Det er også klart at vi kommer til å ha behov for en viss kontroll over markedet for landbruksvarer også i fremtiden.

Hvilke hovedutfordringer og muligheter ser du for landbruket i tiden fremover?

Hovedutfordringene for norsk landbruk er å skape lønnsomhet i driften. Investeringsstakten er også for lav, som spesielt betyr vanskeligheter ved generasjonsskifte.

Jeg tror det er viktig å unngå å krisemaksimere. Vi kommer til å ha et landbruk i fremtiden, selv om det sannsynligvis ikke vil være like mange bønder, vil produksjonen opprettholdes.

Høyre vil fortsatt jobbe for et robust landbruk i hele landet. Jeg mener det er viktig at man ikke tar det for gitt at det er den sittende regjeringen som sitter på de beste løsningene eller vil gi de beste resultatene.

5 Intervju med Irene Lange Nordahl

Irene Lange Nordahl (1968) er Stortingsrepresentant for Senterpartiet i Troms, og sitter i Næringskomiteen og er Senterpartiets landbrukspolitiske talsperson.

Hvordan fant du veien til Stortinget, og hit til næringskomiteen?

Det er 27 år siden jeg først begynte i Senterungdommen, og siden i Senterpartiet. Jeg har vært fylkesråd for næring i Troms fra 2005 – 2007, og har jobbet med næringspolitikk på heltid de siste 10 år. I tillegg har jeg vært med flere perioder som gruppeleder i kommunestyret i Sørreisa, i formannskapet og som medlem av Troms fylkesting fra 1991 – 1995, samt fra 2007 og fram til jeg ble valgt inn på Stortinget. Før jeg ble valgt inn på Stortinget jobbet jeg som næringssjef i Lenvik kommune, Troms fylkes 3. største kommune.

Den viktigste driveren for meg er å kunne jobbe aktivt for næringslivet. Næringsliv og satsing på gründere har vært fellesnevneren for mye av det jeg har jobbet med, og det var naturlig for meg, med min bakgrunn, å sitte i næringskomiteen.

Landbruk, fiskeri, turisme, industri og fornybar energi engasjerer meg. En kjepphest er at en må se sammenhengene mellom valgene vi gjør og de konsekvensene det får. For eksempel at de valgene vi gjør i butikkhyllene får konsekvenser for næringsliv og bruksstruktur.

Ingrid Bjørke formulerte seg godt på dette: *”Vi må se sammenhengen mellom aktivt landbruk, variert bruksstruktur, kulturlandskap i hele landet, og det hver av oss kjøper i butikken.”*

En av de tingene jeg brenner mest for, er å understreke betydningen av landbruket og at næringen faktisk sysselsetter 100.000 personer. Fiskeri og havbruk er flinke på å få frem ringvirkninger, men landbruket har en lang vei å gå. Det er få politikere på nasjonalt plan som er spesielt interessert i detaljene i jordbruksavtalen. Det som interesserer på stortinget er antall arbeidsplasser og verdiskapning. Her bør de tillitsvalgte i næringen legge om retorikken.

Har du en visjon for landbruket i Norge?

Først og fremst må vi sikre et landbruk i hele landet. Jeg mener også at det er viktig å bygge aksept for bonden og stolthet for yrket.

Hvordan skal landbruket sikres inntekter i fremtiden?

Vi må ha selve matproduksjonen i bunnen, og det må være mulig å leve av å produsere mat. Tilleggsnæringer er vel og bra, men det må være mulig å ha matproduksjon som hovedinntektskilde.

Hvordan stiller du deg, i forbindelse med jordbruksoppgjøret, til balansen mellom å gi på pris vs. budsjettmidler?

På dette område må det være en kombinasjon. Budsjettmidler er nødvendig, men det må også være en utvikling på pris. Mat er billig i Norge, og det er ingen grunn til at prisen på mat skal ligge nominelt fast.

Jordbruksforhandlingene er i dag en sentral institusjon i landbrukspolitikken. Hva tror du om fremtiden for jordbruksforhandlingene?

Jordbruksforhandlingene er avgjørende for at vi skal ha et landbruk i hele landet. Jordbruksforhandlingene er den norske modellen, og det er viktig å få frem verdien som jordbruksavtalen har for samfunnet. Dermed er det sentralt å ha kunnskap om hvordan avtalen virker for så å innrette oss best mulig.

Er det områder du mener er spesielt viktig, når Regjeringen nå skal utarbeide ny stortingsmelding om landbrukspolitikken?

Vi må holde fokuset på matproduksjon og bonden som næringsutøver. Bonden må i sentrum, med rekruttering, inntekt, men samtidig må vi også få med totaliteten, for eksempel sammenhengene mat, klima og energi. I tillegg få inn arktisk landbruk som eget felt.

Hva mener du om påstanden om at landbruket må bli mer konkurransedyktig?

Jeg vil påstå at ingen andre næringer har vært så tilpassningsdyktige som norsk landbruk. Likevel, når det gjelder å kommunisere den utviklingen som har vært i landbruket, må næringen bli flinkere til å kommunisere hvilken jobb som gjøres, og hvor mye landbruket bidrar til samfunnet og slik få aksept for hvor viktig matsikkerhet med mer er.

Hvordan balansere verdien av ”aktivt landbruk i hele landet” og bruk av dagens jordbruksareal, mot strukturrasjonalisering til de mest produktive jordbruksarealene?

Som sagt så mener jeg vi må ha et landbruk i hele landet. Vi må også ta vare på de produktive landområdene vi har. Matproduksjonen i verden må økes, og det betyr at arealet vi har må driftes.

Hva slags konsekvenser tror du en ny WTO avtale vil ha for norsk landbruk?

Dette er et komplisert spørsmål, spesielt så lenge det ikke foreligger en avtale det ser ut til at man kan bli enige om. Likevel vil jeg vise til Soria Moria, og det å få en avtale som sikrer norsk landbruk, og aksept for retten til egen matproduksjon.

Hvordan ser du for deg innretningen av støtteordningen i fremtiden, i lys av en mulig WTO avtale?

Jeg tror ikke det kan bli så store endringer for Norge.

I dag er matforsyningen i verden et fordelingsspørsmål, men FAO har beregnet at vi må ha en dobling av matvareproduksjonen innen 2050 for å sikre mat til verdens befolkning. Hvordan mener du at man best kan sikre verdens matvaretilgang?

Jeg mener det er viktig at man har vilje til å la fattige land få produsere egen mat. Dette er spesielt viktig for land med offensive interesser i WTO. Ellers er jordvern, og det å sikre gode rammebetingelser for matprodusentene, grunnleggende.

Mange konflikter i verden har bakgrunn i knapphet på ressurser, og det blir viktig å bidra til at alle land får mulighet til å produsere mat til egen befolkning.

Klima står stadig mer sentralt i den politiske debatten. Hva slags rolle mener du landbruket skal ha i norsk klimapolitikk?

Jeg tror det er viktig å kommunisere til samfunnet at landbruket sitter på løsningen. Både skogdrift og biodrivstoff kan bli viktige klimatiltak i fremtiden. Det er viktig at man tar hensyn til nærhet til forbrukerne, slik at maten ikke transporteres jorden rundt før den er fra jord til bord. Mindre transport og bedre logistikk er noe som må prioriteres.

Jeg mener det er viktig å sikre rammevilkår som gjør det mulig å drive miljøvennlig. Her må vi se på mulighetene for å koble blå og grønn sektor. Samtidig ligger det store muligheter for innovasjon innenfor klima og miljø tilknyttet for eksempel gjødsel, fôr med mer.

Hva mener du om nisjeprodukter, økologisk- og kortreist mat?

Dette kan aldri bli noe mer enn et supplement til inntekten fra volumproduksjon. Men et godt supplement fordi det hjelper til å få ut potensialet i brukene. Likevel må vi ha fokus på kjernevirksomheten, som er å produsere mat.

Mye av det som produseres i Norge i dag er tilnærmet økologisk, og dette bør vi se mer på. Dette er et område Norge har et naturlig fortrinn.

Bruk av leiejord har de siste årene økt i omfang; Er dette et problem og hva slags tanker gjør du deg rundt leiejordsproblematikken?

Det viktigste for meg er at jorda er i bruk. Det er likevel slik at den som eier jorda utnytter og holder jorda bedre i hevd. Leiejord vil alltid bli annen prioritet. Det som er mest problematisk er eiendomsstrukturen, og det er noe som ikke har en enkel løsning.

Hvordan mener du man kan sikre næringsmiddelindustrien tilgang til norske råvarer til konkurransedyktige priser, uten at det skal gå ut over matkvalitet og miljøhensyn?

Vi må få på plass gode fraktordninger, som kompenserer for kostnadene som følger med å ha et distriktslandbruk. Fokus på nærhet og søke å minimalisere fraktkostnader.

På regjeringens initiativ skal det gjennomføres en maktutredning om matvarehandelen. Hva mener du om dette?

Jeg mener denne utredningen er både viktig og riktig. Vi må finne ut hvordan verdikjeden fungerer og hvor fortjenesten ligger. Det blir spennende å se resultatene av undersøkelsen.

Grensevernet en viktig del av norsk landbrukspolitikk. Hva tror du om mulighetene for å sikre grensevernet i fremtiden?

Dette er et viktig område for norsk landbruk. Ressurssituasjonen i verden tilsier at flere land vektlegger det å sikre egen matproduksjon. Dermed får en økt aksept for å sikre egen produksjon. Jeg tror derfor tiden vil jobbe for oss på dette området.

Hvilke utfordringer ser du i forhold til markedsreguleringer, og posisjonen til markedsordningene i fremtiden?

Jeg mener de to viktigste stikkordene her er stabilitet og forutsigbarhet. Hele næringskjeden fra bonde til butikk er avhengige av stabilitet og forutsigbarhet. Her spiller markedsordningene en sentral rolle.

Hvilke hovedutfordringer og muligheter ser du for landbruket i tiden fremover?

I dag fremstår rekruttering og lønnsomhet som de to største utfordringene for næringen.

”Landbrukets aktører må bli flinkere til å kommunisere sammenhengene, og formidle verdien av næringen samlet sett.”

Kunnskapen må formidles og det store tallene rundt sysselsetting og verdiskapning må frem i lyset. Det holder ikke å klage over sviktende inntekter til primærprodusentene. Man må legge frem verdien av hele kjeden fra jord til bord. Dette er et område landbruket definitivt kan lære noe av fiskerisektoren.

Jeg mener landbruket må begynne systematisk omdømmebygging og søke å bygge allianser. Her er reiselivet en viktig alliansepartner.

6 Intervju med Rigmor Andersen Eide

Rigmor Andersen Eide (1954) er stortingsrepresentant for Møre og Romsdal Kristelig Folkeparti, sitter i Næringskomiteen og er Kristelig Folkeparti sin landbrukspolitiske talsperson.

Hva er bakgrunnen for ditt politiske engasjement?

Jeg har alltid vært samfunnsengasjert, spesielt på kulturområdet, og var derfor en person som var godt kjent i Ålesund. I 1995, ble jeg forespurt av Kristelig Folkeparti om jeg ville stå på partiets liste ved kommunevalget.

En av grunnene for å stå på listen var arbeidet med 150-årsjubileumet til byen som skulle gjennomføres i 1998, og som ble markert et helt år med ulike kulturmarkeringer. Det førte til 12 år i lokalpolitikken før jeg ble medlem av fylkestinget. Jeg var vara til stortinget i to perioder før jeg ble valgt inn i 2009, så jeg er jo ikke helt fersk her. Jeg har også sittet i Næringskomiteen tidligere, men da var vi to fra KrF, og den gangen hadde jeg først og fremst ansvaret for sakene som dreide seg om fisk.

Utgangspunktet mitt for å gå inn i politikken var altså kultur, men etter en periode som daglig leder av Maritimt Forum Nordvest, har jeg også fattet interesse for næringspolitikk.

Muligheten til å være med å påvirke samfunnet er en viktig drivkraft for meg. Jeg har alltid brent for de svake i samfunnet, og da spesielt kampen mot abort og for retten til liv. Kort fortalt så er jeg sosialetisk engasjert. Et annet område jeg brenner for er verdiskapning. Det å ha et arbeid å gå til, og være med på å skape verdier er veldig viktig for folk.

Hva er ditt forhold til landbruk og næringsmiddelindustri?

På dette området har jeg først og fremst vært forbruker. Jeg setter pris på god, sunn og ren mat, og jeg har tillit til norskproduserte produkter, men som sagt foreløpig kjenner jeg fiskerinæringen bedre enn landbruksnæringen.

Har du en visjon for landbruket i Norge?

Ja, jeg ønsker et landbruk som er bærekraftig, klimavennlig og drift over hele landet. Det er viktig for meg at bonden ikke opplever for stort inntektsgap mellom seg selv og resten av samfunnet. Vi må styrke rammevilkårene, ikke minst for å sikre rekrutteringen til landbruket fremover.

Hvordan mener du utøverne i landbruket kan sikres inntekter i fremtiden?

Jeg tror det er nødvendig for bonden å finne måter å supplere på inntekten. Det finnes for eksempel muligheter innen tilleggsnæringer. Her har vi politikere et ansvar for å gi bonden frihet til å skape sin egen arbeidsplass. Inn på tunet, grønn omsorg og andre samfunnsrettede prosjekter kan også være muligheter for bonden til å sikre inntektsgrunnlaget.

Jeg mener det er et mål å beholde både små og store bruk, men vi må også ha et realistisk syn på fremtiden. Strukturrasjonaliseringen og etablering av samdrifter kommer til å fortsette, og da er det viktig at vi gjør det attraktivt for ungdommen å begynne i næringen.

Hva mener du er riktig å prioritere i jordbruksoppjøret?

På inntektssiden mener jeg det er viktig å prioritere budsjettmidler. Disse er best egnet til å nå de landbrukspolitiske målsetningene. Budsjettmidler gir bonden større frihet innenfor rammene, og de er bra for de mindre brukene. Det er viktig for oss at jordbruksoppjøret gir rammevilkår som sikrer at de som ønsker å fortsette med jordbruk kan gjøre det.

I forbindelse med jordbruksforhandlingene i fjor presset Kristelig Folkeparti på for mer budsjettmidler enn det regjeringen la opp til, og det vil vi fortsette med.

Jordbruksforhandlingene er i dag en sentral institusjon i landbrukspolitikken. Hva tror du om fremtiden for jordbruksforhandlingene?

Jeg mener at vi bør videreføre jordbruksavtalen slik den står i dag. Virkemidlene er i dag svært detaljerte, og dersom det er rom for forenklinger, så mener jeg det bør være et mål.

Mange ser på jordbruksavtalen som en avtale om subsidier til bonden. Vi ser på dette som en matforsyningsavtale med landbruket.

Er det områder du mener er spesielt viktig, når Regjeringen nå skal utarbeide ny stortingsmelding om landbrukspolitikken?

Jeg vil begynne med å si at Kristelig Folkeparti i hovedsak støtter Regjeringens politikk på landbruk, som vi mener er en videreføring av landbrukspolitikken som ble ført av Bondevik II regjeringen.

Vi mener det er viktig å øke budsjettmidlene, og da også styrke velferdsordningene og investeringsmidlene. Vi har også foreslått å øke avskrivingsattsene på landbruksbygg fra 4 til 6 prosent. Jeg mener dette er naturlig siden slitasjen på slike bygg er større enn mange andre næringsbygg.

Jeg mener også vi må gjøre det lettere å starte samdrifter, og at regelverket for samdrifter bør gi bonden større frihet til å velge innretningen av samdriften selv. I tillegg mener jeg det er viktig at vi styrker jordvernet.

Rovdyrproblematikken er alvorlig og har ingen enkel løsning. Jeg mener dette må inn i en ny stortingsmelding om landbruk. Det er viktig at rovdyrene ikke har "rang" over tamdyr, og at vi finner løsninger som minimerer konflikten mellom rovdyr og husdyr. Vernet om husdyrene må skjerpes. Her kan man bruke ulike virkemidler, for eksempel tiltak som viltgjerder og gjeterer.

Vi må også sikre et fortsatt effektivt grensevern, og at pris og markedsreguleringen på landbruksvarer fortsetter. Markedsreguleringen må innrettes slik at den sikrer både små og store bruk.

Hva mener du landbruket kan bli mer konkurransedyktig?

Jeg mener vi trenger samvirket og markedsreguleringen slik det står i dag. Vi trenger også de andre private aktørene i markedet, for å sikre et mangfold av norske produkter i butikkene

Hva slags konsekvenser tror du en ny WTO avtale vil ha for norsk landbruk?

En WTO avtale vil medføre økt press mot norsk landbruk fordi vi vil få et svekket grensevern. Jeg mener dette er uheldig. Vi kan se til vår nabo i øst, Sverige, hvor strukturrasjonaliseringen har tatt knekken på store deler av landbruket. I den grad vi skal importere mat bør MUL-landene prioriteres. Fair trade bør også prioriteres fremfor andre produkter.

Hvordan ser du for deg innretningen av støtteordningen i fremtiden, i lys av en mulig WTO avtale?

Vi må blant annet se på mulighetene for i større grad å ta i bruk mulighetene som Grønn Boks gir, med produksjonsnøytrale og miljøvennlige virkemidler.

Grensevernet er viktig for å sikre bonden inntekter. Dersom vi får for stor avskalling kan det gå på bekostning av forsynings- og matvaresikkerheten. I tillegg ser jeg problemer med at maten som importeres skal transporteres så langt. Det er vanskelig å forsvare med de klimautfordringene vi står ovenfor.

I dag er matforsyningen i verden et fordelingsspørsmål, men FAO har beregnet at vi må ha en dobling av matvareproduksjonen innen 2050 for å sikre mat til verdens befolkning. Hvordan mener du at man best kan sikre verdens matvaretilgang?

Jeg mener det er viktig at vi sikrer den nasjonale matforsyningen, og at vi styrker jordvernet. Vi skal heller ikke glemme at maten må være trygg. Paradoksalt nok opplever vi et svekket jordvern parallelt med befolkningsvekst.

Norge må delta i utviklingsprosjekter i u-land. NORAD har mange interessante prosjekter som bidrar til økt matproduksjon. Slike tiltak må vi fortsette med.

Jeg mener det er helt sentralt at alle land får muligheten til å verne om egen matvareproduksjon.

Hva slags rolle mener du landbruket skal ha i norsk klimapolitikk?

Norge må være en pådriver i klimapolitikken, og klimapolitikk og landbruk henger sammen. Skog binder for eksempel opp CO₂, mens møkk fra husdyr kan brukes til biogass og gjødsel. Bonden kan bidra med fornybar energi i form av oppvarming, og sitter i enkelte tilfeller på muligheter for å starte med mikrokraftverk. Jeg mener det må bli enklere å få konsesjon til dette.

Transport er en økende utfordring med økt handel og rasjonalisering av anleggsstrukturen.

Miljø er mer enn klima, hva mener du om andre problemområder innen landbruk, som avrenning, sprøyting og lignende?

Jeg mener at vi må gjennomføre tiltak for å begrense erosjon. Her er mulige tiltak for eksempel andre valg av vekster og alternative måter å drive jordbearbeiding.

Vi må styrke bondens kunnskap om hva han/hun kan gjøre for å bidra best mulig til miljøvennlig drift. I den grad slike tilbud ikke eksisterer bør det tilbys nye fag og utdanningsmuligheter på dette området.

Mener du norske matvareleverandører gjør nok for å promotere økologisk produksjon og produkter?

Jeg mener bonden har et ansvar for å promotere produktene sine. Det finnes mange eksempler på gode tiltak, men her er det lang vei å gå.

Bruk av leiejord har de siste årene økt i omfang; Er dette et problem og hva slags tanker gjør du deg rundt leiejordsproblematikken?

Utleie av jord er positivt for å holde jorda i hevd. Det er mange gårdsbruk som i dag avviker driften, og det ikke noe godt alternativ at jorda blir liggende brakk.

Ungdom må ønske å ta over, og her er det viktig at myndighetene stimulerer på riktig måte. Kompetansesarbeidsplasser i distriktene, slik at utdannede mennesker kan ha jobb ved siden av gårdsdriften er et slikt tiltak. Det må også være gode velferdsordninger på plass, slik at man får muligheter til ferie og fritid.

Hvilke hovedutfordringer og muligheter ser du for landbruket i tiden fremover?

Jeg tror hovedutfordringen for landbruket ligger i rekruttering. Landbruket må være attraktivt for ungdom. Det er mye positivt med å jobbe i landbruket, og vi må bli flinkere til å markedsføre dette. Det må også bli bedre muligheter for ferie og fritid for bonden enn det er i dag.

Både bønder og næringsmiddelindustrien har god grunn til å være stolt av den jobben som gjøres med å levere trygge og gode matvarer. Dette er viktig for landet.

L a n d b r u k e t s Utredningskontor

Schweigaardsgt. 34C

Pb 9347 Grønland

N-0135 OSLO

Tlf: 22 05 47 00

Fax: 22 17 23 11

E-post: lu@landsam.com

<http://www.utredningskontoret.no>